

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 42 - 18 oktober 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

De Bijlmermeer (I)

In een folder over de Amsterdamse buitenwijk de Bijlmermeer staat het volgende: Waarom wordt er zoveel gesproken over de Bijlmermeer? Omdat het hier niet zomaar gaat over een uitbreiding van de stad Amsterdam. De Bijlmermeer wordt een bijzondere stad. Het plan dat voor 110.000 mensen is ontworpen, is op geheel nieuwe principes gebaseerd. Het is de vrucht van jarenlange studies, die ten doel hebben gehad een moderne stad te creëren, waarin de mens-van-nu het leefklimaat van morgen kan vinden.

Fragmenten van interviews met bewoners van de Bijlmermeer:

U vraagt hoe ik de flatgebouwen vindt. Nou, van buiten af gezien vind ik het maar kale gebouwen, van binnen zijn ze heel mooi.

We hebben beiden 3 maanden lang en echt intensief in de binnenstad gezocht. Toen wij daar niets vonden zijn wij maar eens naar de Bijlmermeer gegaan om te kijken hoe het daar was. We zagen prachtige, geheel ingerichte modelwoningen. Waar we ons misschien wel een beetje op verkeken hebben. Toch hadden wij het ons goed gerealiseerd, dat wij het zonder die dure, gloednieuwe inrichting moesten zien, want daar hadden wij toch geen geld voor. Daarna zijn wij naar het voorlichtings-centrum gegaan om te informeren op welke plaats die woningen werden gebouwd en wanneer deze betrokken konden worden. Dat was reeds in februari en we waren heel gelukkig, ondanks het feit, dat de huur bijna f 300,— in de maand bedroeg. We kregen er o.i. ook zo'n geweldige ruimte voor. Later ontdekten wij nog een verschil tussen de modelwoning en het ons toegewezen huis. De eerste stond op de begane grond tussen het groen, een soort bungalow dus. Onze woning lag hoger en dat hadden wij niet doorgehad.

Ik kan niets anders zeggen dan dat het allemaal grote flatgebouwen zijn die in een soort zigzag zijn gebouwd. Ze hebben er wel voor gezorgd dat de meeste mensen een vrij goed uitzicht hebben, want ze staan vrij ver van elkaar. Dan is er voor iedere flat een stuk water met bruggetjes er over heen. En het bijzondere ervan is, dat er geen verkeer onder langs de flats loopt, zodat de kinderen buiten kunnen spelen. Dus al het verkeer gaat over de bruggen, verhoogde viaducten en verhoogde wegen heen. En verder

Rapporten van de Humanistische Stichting Socrates

De aanstootgevers
32 blz.

Het gezag
40 blz.

Echtscheiding
24 blz.

Humanisme en Arbeid
54 blz.

Strafrecht en seksualiteit
40 blz. (verschijnt in september 1970)

De prijs van elk van deze uitgaven
bedraagt f 2,50.

*Bestellingen per giro 58 t.n.v.
De Humanistische Pers,
Utrecht.*

een radio-uitzending van zondag 18 oktober 1970

Verdraagzaamheid

uitgave nr. 37 van het Nederlands Gesprekscentrum (N.G.C.) 44 blz. f 2,50.

Deze brochure is samengesteld door Dr. H. Bongers, Mr. K. Groen, Dr. S. L. Kwee, Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., Mej. Dr. M. Nolte, Prof. Dr. T. J. C. J. Nuyens, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. H. de Vos en Mr. H. B. J. Waslander.

Achtereenvolgens worden behandeld de vraag wat verdraagzaamheid is, de gronden, de grenzen en de toepassingen van verdraagzaamheid en ten slotte de verdraagzaamheid tussen de volken.

Ongetwijfeld een nuttige uitgave, nu de grenzen van het al of niet toelaatbare zo in discussie zijn.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

---

is het een beetje groen. De boompjes moeten nog allemaal groeien; het is nu een beetje kaal. Het kan misschien wel leuk worden.

Wat ik als een heel duidelijk verschil ervaren heb, dat je in de stad kleine gemeenschapjes hebt. Als je in een straatje woont dan ken je je bakker, de melkboer, de kruidenier. Je kent de mensen die er boven wonen, je groet elkaar, je zit in een soort dorp in de stad. En als je d'r uit wil zijn, nou, dan ga je over de grachten wandelen of je gaat ergens op het Leidseplein of het Rembrandtplein op een terrasje zitten. Dat heb je hier allemaal niet. Bovendien, je kent hooguit de mensen van je eigen galerij en af en toe zie je toevallig eens iemand die je nog uit de stad kent en die hier ook zit. Maar over het algemeen is het een grote anonieme massa.

D'r was eens een jongetje en die woonde in de Bijlmermeer. En toen? Verdwaald. Verdwaald? Ja. Waarom? Daarom. Hij wou een ander huisje. Hij wou een ander huisje? Wat voor een huisje dan? In Engeland. Hij wou een huisje in Engeland. En hoe zag dat huisje er dan uit? Romrom-rommelig.

...Kale zandvlakte met hier en daar een mast en een paar vierkante blokken, maar goed, dat is erg persoonlijk natuurlijk.

Nou ja, wat moet ik zeggen, groot, ruim; ik woon hier zelf niet, maar ben bij mijn schoonzuster op visite. Maar ik vind het wel heerlijk hier: tamelijk veel groen en niet zo druk met verkeer, je kan hier tenminste nog fatsoenlijk lopen, wat je bij ons in de buurt natuurlijk niet meer hebt. Ik vind het wel ideaal hier en mooie polders en je kan lekker vissen hier. Ja het zit

vol vis, allemaal rooie rijers en paling. Als ik het betalen kon, zou ik hier wel graag willen wonen. Ook omdat er hier niet zoveel kinderen zijn. Bij ons in de buurt verknoeien ze de boel, ze slopen alles. Weinig kinderen dat vind ik ideaal.

Hoeveel huizen er in een flat zitten? Nou dat weet ik niet, dan zouden we eerst even alle nummerbordjes moeten tellen. En aan de balkondeuren kan je ze ook tellen, weet je wel, van boven naar beneden. Ik denk wel dat het er over de dertig zijn.

Ik kwam hier binnen in deze betonnen ruimte en ik heb tranen met tuiten gehuild, echt waar. Het was zo vreselijk, het was zo betonnerig, het was zo stoffig allemaal. We zijn echt ongeveer een week bezig geweest met alles schoon te maken. Maar ja, dat heb je met alle nieuwe huizen, denk ik. Nou en zo zijn wij in die Bijlmermeer gekomen.

... en mijn man die ontvluchtte de Bijlmermeer ook elke dag, want die ging elke dag zitten studeren in de stad, op de U.B. en het economisch seminarium, en ik werkte. Dus wat wij eigenlijk voor driehonderd gulden hadden was een uitstekende logeerruimte.

Iedereen zal weten dat het over de Bijlmermeer gaat en dat we lang moeten wachten voordat de boompjes groter worden. En dat duurt nog heel lang, waarschijnlijk. En voor de rest zie ik nog een heleboel grote plekken zand en wel hele mooie bruggetjes en zo, netjes van beton en recht toe recht aan ijzertjes en zo. Nou ja, echt leefklimaat, groot vraagteken. Ik bedoel een sfeer waar je met mensen om kunt gaan, waar je kan wonen, waar je ook z.g. secundaire woonbehoeftes kan hebben. Dat is gewoon een fijn uitzicht en niet een enorm schrale wind om je heen en nog meer van dat soort vervelende dingen die je hier aan den lijve ondervindt. Het is iets dat je moet voelen, hoor. Ik bedoel, je kan het niet in getalletjes en feitjes omzetten. Nou, je kan het hier meten misschien, de grote afstanden tussen de huizen of zo. Maar als je bijvoorbeeld gaat kijken in de binnenstad van Amsterdam, of als je d'r gaat rondlopen, dan ervaar je gewoon een heel andere sfeer. Ga voor mijn part in de Jordaan rondlopen, daar heb je misschien minder hygiëne en minder comfort, tenminste wat grootte betreft, maar nou ja, ervaar het zelf maar.

Nu ik niet meer werk, vlieg ik tegen de muur hier in de Bijlmermeer. Want er zijn natuurlijk wel mogelijkheden om contact te zoeken met andere vrouwen, maar daar zit ik ook niet zo verschrikkelijk om te springen. Ik bedoel, dat zijn allemaal vrouwen met kinderen. En degenen die geen kinderen hebben, die werken allemaal. Het is hier niet uit te houden de hele dag in je eentje. Al het werk dat je moet vin-

den is in Amsterdam. Of je moet hier drie uur per dag op de PTT-centrale gaan zitten, op de telefooncentrale. Maar dan kom je helemaal die Bijlmermeer niet meer uit.

Met mensen omgaan. Nou ja, je hele privacy wordt meteen al helemaal vastgelegd, omdat je allemaal je eigen hokje hebt. Er zijn vrijwel geen ontmoetingscentra, voor zover ik op de hoogte ben — ik loop hier nog niet zo lang rond. Met mensen omgaan, ja het kan natuurlijk wel hè; nou ja, ik weet het niet. Ik heb namelijk het idee, een stad selecteert zo: mensen die elkaar mogen, die gaan bij elkaar in de stad zitten en dat is hier niet het geval. Het lijkt net een soort parkeerplaats voor mensen die geen woning kunnen vinden en dat zijn allerlei soorten mensen. Ja, je ontmoet wel allerlei rare mensen, maar om nou te zeggen, er is echt goed contact onder mensen, nee. Je zegt wel wat tegen ze als ze op de trap zijn, of je ziet ze bij de melkboer, maar voor de rest is er echt geen goed contact. Waarschijnlijk omdat het toch allerlei soorten mensen zijn die toch niet lang willen blijven en ook omdat de sfeer er niet naar is. Je hebt hier je slaaphuis en eventueel nog een leefkamer, maar je woont niet samen met andere mensen. Ja, toevallig omdat het gebouw zo gebouwd is, maar niet dat je kan zeggen, we zitten samen in . . ., zoals je een straat hebt, of in een buurt; dat is wel leuker.

In het begin was het ook zo afschuwelijk. Als wij in Amsterdam thuishkwamen dan hoefde je nog alleen maar je straatje binnen te rijden en dan was je echt thuis. Dan zag je je leuke huisje weer staan en dan kwam je thuis. Toen we hier in het begin binnen kwamen, nou, je was niet thuis: je deed de deur open en je moest keihard naar het raam rennen om de gordijnen dicht te doen, en dan pas had je een klein beetje het gevoel dat je thuis was.

We hebben een oud sjammeloenig auto'tje dat nog steeds rijdt, daar zijn we wel vreselijk gelukkig mee, want je kan het weekend tenminste weg. 't Is echt geen plaats om het weekend nou eens lekker thuis te blijven.

Als je geen auto hebt en je moet met de bus en je gaat bij voorbeeld naar de laatste voorstelling, dan moet je daarna keihard naar het station rennen. Je hebt helemaal geen tijd om over de film die je gezien hebt te praten, of eens een lekker pilsje drinken. Keihard naar het station en dan katterig de Bijlmermeer in.

Ik kan me wel voorstellen dat een heleboel mensen dit ruime prettig vinden, maar het is geen vis en geen vlees; je zit niet in een stad want het is geen stad, het is een aantal woonunits. En eigenlijk is het ook niet buiten want daar is het te grauw voor en te weinig begroeid nog. Ze zeggen dat er hier meer bomen gepland zijn dan in heel Amsterdam en de folders zeggen

ook dat je in je eigen park komt te wonen. Dat is misschien over vijftien, twintig jaar ook wel zo.

Ik betaalde eerst f 61,20 en nou f 291. Daar moeten we wel dingen voor laten; we gaan niet uit, we hebben nou dus die veranda. Als het mooi weer is gaan we op de veranda zitten en dan snoepen we maar wat minder. D'r zijn natuurlijk wel een heleboel dingen die we moeten laten. Maar ja, eten dat laat ik niet, de kinderen moeten toch eten en fruit hebben. Maar we snoepen minder, gaan niet meer naar de bioscoop en rijden ook minder auto. Dat moeten we ervoor laten.

Te vroeg

Je legt je neer
Als woord voor die levenswijs
Die naar de ochtend zoekt.
Maar nu hoort niemand het.
Je bent gevallen. Passanten
Stappen op je nek.
Trappen op je. Zeker.
Men treedt op de jonge loot als op de straat.

Te laat

De pool bereiken
Voor de prijs van het leven
Door ijs, door vorst, door nacht,
Door onderwereld en verschrikking
Met laatste krachten,
Om vast te stellen, dat een ander
Reeds daar was.
Hul je dan in een witte orkaan,
Zoals Scott in Antarctis
En laat je door de sneeuw begraven.
LEOPOLD STAFF (1878-1957)

Agressie bij de mens

door Anthony Storr

De auteur schrijft over agressie als instinktieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitlopen. De auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Milieu Manifest

Op verzoek van het Comité N-70, dat door de Staatssecretaris van Cultuur en Maatschappelijk werk is ingesteld, hebben drie deskundigen, t.w. Dr. A. J. Cavé, Dr. A. C. Perdeck en Dr. C. W. Stortenbeker een manifest opgesteld. In de inleiding lezen we:

De verontrusting over de kwaliteit van ons bestaan grijpt snel om zich heen. Vervuiling, volte en lawaai ondermijnen onze groeiende welvaart en brengen onze geestelijke en lichamelijke gezondheid in gevaar.

Aantasting van het milieu door de mens zelf is er altijd geweest. Het is langzaam begonnen maar nu in een ontstellende versnelling geraakt. We voelen het ook sterker nu onze materiële zorgen kleiner geworden zijn. Om er iets aan te kunnen doen moeten we weten wat er eigenlijk gebeurd is. Het menselijk vernuft stelde ons in staat ons te onttrekken aan invloeden waarvoor alle planten en dieren onderhevig zijn.

Wij kunnen ziekte en honger overwinnen. Wij kunnen bijna alles op deze wereld tot ons nut aanwenden. Daardoor komen er in snel tempo meer mensen die in nog sneller tempo meer gaan produceren, maar ook consumeren van de eindige aardse voorraden. Ons vernuft is hierbij onvoldoende ingeschakeld om de nadelige gevolgen voor het milieu op te heffen.

Het resultaat:

- Roofbouw op en vernietiging van de natuur in plaats van oogsten en beheren.
  - Te veel afval om door de wegschrimpelende natuur in haar voortdurende kringlopen verwerkt te kunnen worden.
  - Verstoring van deze kringlopen door chemische produkten die de natuur vreemd zijn.
  - Veranderingen in onze manier van werken en wonen die zo snel gaan dat we geen tijd hebben te beoordelen of ze ons wel passen.
  - Veranderingen in het milieu die vaak niet ongedaan gemaakt kunnen worden doordat onze techniek ook haar grenzen heeft.
- Daarom moeten we er snel bij zijn om onze kinderen geen ruïne na te laten.

Om iets te kunnen doen zullen we vooral anders moeten gaan denken over zaken als rust, schone lucht, helder water, ongeschonden natuur en een stad met sfeer. Dat zijn geen goederen zonder waarde meer, die je zo maar kan krijgen en mag verbruiken zonder ervoor te betalen. Ze worden wel samengevat onder het begrip welzijn en dan tegenover welvaart gesteld. Maar in wezen is welzijn een onderdeel van, ja zelfs de kroon op onze welvaart. Als het verloren gaan van dit soort goederen niet of nauwelijks geteld wordt zijn produktie en geld verdienen van middel tot doel geworden. Onze samenleving heeft dan niet meer het wèl varen

van de mens tot doel.

Velen die dit gaan beseffen worden verlamd door de ingewikkeldheid van de problemen en de moeite die het kost om tot een gesprek met overheden te komen. Het ontbreekt te vaak aan richtlijnen van wat het individu kan doen. Door te luisteren naar wat op vele manifestaties over ons milieu werd gezegd en het inwinnen van adviezen van verschillende deskundigen zijn wij gekomen tot de formulering van onderstaande aanbevelingen voor actie.

Uiteraard kunnen in dit korte bestek alleen hoofdlijnen aangegeven worden. Ze zijn speciaal bedoeld voor Nederland, hoewel in sommige gevallen internationale samenwerking vereist is. Dat is geen reden om er hier niet aan te beginnen, want juist in ons land zijn milieuproblemen urgent. We nemen dat *iedereen* kan meewerken, ongeacht zijn functie in de maatschappij.

De maatregelen die genomen moeten worden zijn niet aangenaam. Velen zullen ze als „niet haalbaar” of „te duur” aanmerken. Toch hadden ze eigenlijk al gisteren genomen moeten worden en elk uitstel maakt ze duurder en ons land minder leefbaar.

Voorts zijn er aanbevelingen voor actie, ingedeeld in verschillende hoofdstukken, t.w.:

Bevolking, Economische groei, Vervuiling en lawaai, Natuur, Stad en land, Verkeer, Organisatie, Onderzoek, Onderwijs en voorlichting, Politiek.

De aanbevelingen t.a.v. het bevolkingsvraagstuk laten wij hieronder volgen:

Bevolking

In Nederland wonen nu al meer dan 13 miljoen mensen. Dit aantal zal over 54 jaar verdubbeld zijn als we er niets aan doen. Deze groei zal eens moeten stoppen; daarom beter nu, nu het behoud van een leefbaar milieu nog mogelijk is.

Overheid

Voer een bevolkingspolitiek die er op gericht is het bevolkingsniveau te stabiliseren; propageer het kleine gezin en geef voorlichting.

Kerken en artsen

Verwijder de barrières die geboortebeperving nog steeds in de weg staan.

Burgers

Ook u bepaalt nu de leefruimte voor uw kinderen straks. Beperk in hun belang het aantal dat u voortbrengt (bij voorkeur niet meer dan twee).

Zij die belangstelling hebben voor dit manifest kunnen een exemplaar aanvragen bij:

Werkgroep Publiciteit - N. 70

Herengracht 540

Amsterdam.